

μενα μέσα εἰς περιβάλλον θρυλικὸν καὶ εἰς ἐποχὴν ἐπιστημονικῶς ἀποσδιόριστον;¹

Τὰ θαύματα εἶναι τικῆς ιστορικῆς προσωπικότητος κραγματικότης Η ὑπαρξίας λοιπὸν τοῦ Ἰησοῦ ὡς πραγματικής ιστορικῆς προσωπικότητος ἀποδεικνύεται μὲν ἐπιχειρήματα ἀπολύτως ἐπιστημονικὰ μὲ τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα τῆς σχολῆς τῶν ἀρνητῶν, σχολῆς—ἐπαναλαμβάνομεν—εἰς τὴν ὅποιαν οὐτε εἴναι ας σοβαρὸς ἐπιστήμων ἀνήκει σήμερον. Μὲ ἀνάλογα ἐπιχειρήματα ἀποδεικνύεται ἡ γνησιότης καὶ ἡ ιστορικότης τῶν Εὐαγγελίων, τῶν Προάξεων τῶν Ἀποστόλων, τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου. Μερικοὶ ἐπιμένουν ν^ο ἀμφισβητοῦν τὴν γνησιότητα μᾶς ή δύο, πάντως παραδέχονται ὡς γνησιωτάτας τὰς περισσοτέρας καὶ κυριωτέρας μ^α ἐπὶ κε-

1. Ἐλέχθη πολὺ προσφυῖς ὅτι μετὰ τὰς μεθόδους τῶν δῆθεν δύο λογιστῶν θὰ εἰμποροῦσε κανεὶς νὰ ίσχυρισθῇ καὶ νὰ ἀποδεῖξῃ (νὰ νομίσῃ δηλαδὴ ὅτι ἀποδεικνύει) ὅτι ὁ Μέγας Ναπολέοντος λ. χ. δὲν ὑπῆρξε ποτέ. Τὸ σύστημα ἄλλως τε, τῆς ἀρνήσεως τῶν πάντων ὑπῆρξε μία ἐποχὴν πολὺ «τῆς μόδας». Ἡροῦντο ὅτι ὑπῆρξεν "Ομηρος, ἥροις ὑροῦντο ὅτι ὑπῆρξεν ἡ Τροία (άκρη καὶ μετὰ τὰς ἀνασκαφὰς ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τῶν Σλαβιανῶν) ίσχυρίσθησαν ὅτι ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη εἶναι θρῦλος, ἥροις ὑροῦσαν τὴν ὑπαρξίαν τοῦ Σωκράτους καὶ εἰς τὸ ὄνομά του δπως εἰς τὰ ὄνδρα τῶν γονέων του (Σωφρονίσκος, ἐπώνυμος τῆς σωφροσύνης, Φαιναρέτη ἡ φρίνουσα τὴν ἀρετὴν) ἐστηρίχθη τὸ ἐπιχείρημα ὅτι δὲν πρόκειται περὶ προσώπου ιστορικοῦ.

"Οσοι εἶναι ἀνίκανοι νὰ δημιουργήσουν, κυττάζουν μόνον πῶς ν^ο ἀρνηθοῦν καὶ νὰ καταρρίψουν. Η εύσυνείδητος ὅμως κριτικὴ ἔρευνα παραδέχεται ὅτι ἐφ' ὅσον ἔνα πρόσωπον ἀναφέρεται ἔστω καὶ ἀπὸ ἔνα μόνον συγγραφέα, δὲν ἐπιτρέπεται νὰ στηριχθοῦμε εἰς τὸ ὅτι δὲν μᾶς εἶναι ἄλλοθεν γνωστὸν διὰ νὰ ίσχυρισθοῦμε ὅτι εἶναι ἀνύπαρκτον. (Βλ. Ἡ. Συκουτρῆ, Πλάτωνος «Συμπόσιον» ἔκδοσις Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν Ἀθῆναι 1934 σελ. 152). Η δὲ ιστορικότης τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ ἀποδεικνύεται ἀπὸ πλείστας πηγάς.

Εἰς μερικοὺς ἄλλους ἐφάνη παράδοξον ὅτι διὰ τὴν γένεσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ διμιλοῦν μόνον χριστιανικαὶ πηγαί. Ἐν πρώτοις—ὅς ἀναφέρεται—ὑπάρχουν καὶ πηγαὶ μὴ χριστιανικαί. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑν Σαλαμῖνι ναυμαχία λ. χ. ἀναφέρεται ἀπὸ πηγὰς μόνον Ἑλληνικάς. Πρέπει, τάχα, νὰ τὴν ἀπορρίψωμεν ὡς ἀνύπαρκτον;

φαλῆς τὴν πρὸς Ρωμαίους μνημειώδη ἐπιστολήν. Τὰ κείμενα τῶν Εὐαγγελίων ὑπέστησαν τὴν πλέον λεπτολόγον ἔξετασιν μὲ δλους τοὺς φακοὺς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης. "Οσα γεγονότα εἶναι ἴστορικῶς ἀποδεδειγμένα καὶ ἀπὸ ἄλλας μὴ χριστιανικὰς πηγὰς ἀναφέρονται εἰς τὰ Εὐαγγέλια καὶ τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἀκοιβῶς ὅπως συνέβησαν, χωρὶς τὴν παραμικρὰν ὑπερβολήν. "Υπῆρχε κάποια ἀντίρρησις εἰς ὁρισμένας, μὴ ἴστορικάς, λεπτομερείας. "Ως πρὸς τὸ αἷμα καὶ ὕδωρ λ. χ. ποὺ ἔξηλθεν ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ Κυρίου. Μέχρι πρὸς δὲ λίγων δεκαετηρίδων, οἱ Ἰατροί ἔλεγαν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ συμβῇ τέτοιο πρᾶγμα. "Ηδη δὲ Ἰατρικὴ ἐπιστήμη ὃ μολογεῖ ὅτι μὲ τὸν τρόπον ποὺ ἔθανατώδη ὁ Ἰησοῦς ἐπρεπε πράγματι νὰ ἔξελθῃ ἀπὸ τὴν πλευρὰν Του αἵμα καὶ ὕδωρ. Αἴμα καὶ ὕδωρ, εὔδιάκριτα ἀμφότερα. "Αληθινὴ καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου ἡ Εὐαγγελικὴ ἀφήγησις. "Ἀπέμεναν τὰ θαύματα. "Ο καθηγητὴς κ. Λιόβαρης ἐσκέφθη εἰς μίαν διάλεξίν του ν̄ ἀναφέρη (διὰ νὰ τὰς καταδικάσῃ) τὰς διαφόρους δρθιολογικὰς ἔξηγήσεις. "Ανέφερε καὶ τὴν θεωρίαν περὶ τῶν Ἑσσαίων οἱ ὅποιοι προητοίμαζαν δῆθεν τὰ θαύματα. Οἱ ἄρτοι εἶχαν προετοιμασθῆνες ἐκ τῶν προτέρων. "Ο Ἰησοῦς δὲν ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀλλὰ ἀνέβηκε εἰς ἕνα ὕψωμα καὶ κατέβηκε ἀπὸ τὴν ἄλλην πλευρὰν ἀθέατος. Καὶ οὗτος καθ' ἔξης. "Ο Ἐρνέστος Ρενάν (1823—1892) ποὺ ἀγαποῦσε ἀληθινὰ τὸν ἀνθρώπον Χριστὸν καὶ ποὺ χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ τὸν ἐθεοποίησε, εὑρέθηκε σὲ πολὺ δύσκολη θέσιν ἀναφορικῶς μὲ τὰ θαύματα. Δὲν ἐτολμοῦσε νὰ τὰ παραστήσῃ ὡς ἀγυρτείας. "Εθεωροῦσε μιὰ τέτοια σκέψιν—ὅπως εἶναι—βλασφημίαν. Τὰ παραδέχθη ὡς θρύλους. "Απὸ τὴν ἐποχὴν ὅμως τοῦ μεγάλου αὐτοῦ σοφοῦ, δὲ ὅποιος.. θελήσας νὰ γράψῃ τὴν ἴστορίαν ἐνὸς θεωθέντος. "Ανθρώπου ἔγραψε χωρὶς νὰ τὸ καταλάβῃ—ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὸν Ἰησοῦν καὶ ἀπὸ ἀγάπην πρὸς τὴν Ἀλήθειαν—ἔνα ἀπὸ τοὺς γοητευτικωτέρους ἀλλὰ δι' αὐτὸν καὶ μᾶλλον ἐπικινδύνους «Βίους» τοῦ ἐνανθρώπησαντος Θεοῦ, ἥ ἐπιστήμη προώδευσε καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον τῆς παραδοχῆς τῶν Θαυμάτων. "Αποδεικνύεται λοιπὸν ὅτι καὶ εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸν τὰ Εὐαγγέλια λέγουν ν

τὴν Ἀλήθειαν. Ἐλλος τέ τὰ τρία πρῶτα (τὰ Συνοπτικὰ) Εὐαγγέλια ἐγράφησαν, ὅπως εἶναι ἐπιστημονικῶς ἀποδεδειγμένον, μεταξὺ 50—60 μ. Χ. Ὁμιλοῦν διὰ γεγονότα ποὺ συνέβησαν πρὸ ἐλαχίστων χρόνων. Υπῆρχαν ἀκόμη αὐτόπται μάρτυρες τῶν γεγονότων αὐτῶν. Εἰς ἀπόστασίν τόσον ὅλιγων, ἐλαχίστων, χρόνων ἦτο δυνατὸν νὰ λεχθῇ καὶ ίδίως νὰ γραφῇ ψευδῶς ὅτι εἶχαν συμβῇ τέτοια τραχτὰ γεγονότα, ἀν δὲν εἶχαν πράγματι συμβῆ; Θὰ τοὺς ἀρχιζαν στὸ ἔνδο οὐκείνους ποὺ θὰ ἔλεγαν τέτοια ψέμματα. Μυθεύματα λοιπὸν εἶνε αἱ δῆθεν ὁρθολογικαὶ ἐρμηνεῖαι καὶ ὅλοι οἱ σοβαροὶ ἐρευνηταὶ παραδέχονται σήμερον, ἐκόντες ἄκοντες, τὴν πραγματικότητα τῶν εὐαγγελικῶν θαυμάτων. Τὸ τέταρτον Εὐαγγέλιον, ἀποδεδειγμένης ἐπιστημονικῶς ἐπίσης γνησιότητος, γραφὲν περὶ τὰ τέλη τοῦ πρώτου αἰῶνος, ἀναφερόμενον ἀπὸ πολλοὺς συγγραφεῖς τῶν ἀρχῶν τοῦ δευτέρου αἰῶνος (Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας ἔτος 107, Πολύκαρπος Σμύρνης ἔτος 110—120, Ιουστίνος ἔτος 150—160, κ.τ.λ. κ.τ.λ.) ὡς εὐαγγέλιον γραφὲν ἀπὸ τὸν ἀπόστολον Ἰωάννην πείθει, ὅποιον εἶναι εἰς θέσιν νὰ διαβάζῃ καὶ νὰ καταλαβαίνῃ ἀπ’ εὐθείας τὰ Ἑλληνικά, ὅτι περιγράφει ἴστορίαν προσώπων ὑπαρκτῶν, χαρακτῆρας προσώπων πραγματικῶν καὶ ὅτι ὅλα ὅσα ἀναφέρει ὅπως ὅλα ὅσα ἀναφέρουν τὰ τρία Συνοπτικὰ Εὐαγγέλια εἶναι γενονότα.

**Ἀπὸ ἀρνητῶν ἔγιναν
ἀπολογηταὶ**

“Υπάρχουν πολλὰ παραδείγματα ἀρνητῶν ποὺ διὰ νὰ ἐνισχύσουν τὰ ἐπιχειρήματά των ἀπεφάσισαν νὰ διαβάσουν τὰ εὐαγγέλια εἰς τὸ Ἑλληνικὸν πρωτότυπον. Καὶ ἀπὸ ἀρνητῶν ἔγιναν ἀπολογηταὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐνθυμοῦμαι προχείρως τὸν Γιλβέρτον Οὐαίστ καὶ τὸν Λόρδον Λίττελτον. Εἶναι λοιπὸν δυνατὸν τὰ εὐαγγελικὰ κείμενα, ποὺ ἀπεδειχθῆ ἀπὸ τὴν πλέον λεπτολόγον ἐρευνητῶν περιγράφουν γεγονότα, νὰ περιεῖχαν τὴν ἀνακρίβειαν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀν δὲν ἦτο πράγματι;

—Τὸν ἐθεοποίησαν—λέγουν οἱ δρυμολογισταὶ—οἱ μαθηταὶ Του, ἐπίστευσαν εἰλικρινῶς ὅτι εἶναι Θεός.

· Άλλὰ διὰ νὰ καταρριφθῇ αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα θὲ ἀρκοῦσε καὶ μόνον τὸ γεγονὸς ὅτι αἱ θεοποιήσεις εἶχαν ὑπερβολικὰ ἔξευτελισθῆ εἶχαν ἐντελῶς ἐπέσηση κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χριστοῦ. · Η Σύγκλητος τῆς Ρώμης ἐθεοποιοῦσε τοὺς αὐτοχράτορας. Οἱ αὐτοχράτοτες ἐθεωροῦσαν τοὺς εὐνοούμενούς των ὅπως ὁ Ἀδριανὸς τὸν Ἀντίγοον καὶ κάποτε τοὺς ἵππους των. Τέτοια ἦτο καὶ ἡ θεοποίησις τοῦ Ἰησοῦ; Θεοποίησις τῆς μόδας; · Άλλὰ τότε θὰ διαρκοῦσε ὅσον διήρκεσε καὶ ἡ μόδα τῶν πληθωρικῶν θεοποιήσεων.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία βάζει εἰς τὸν τοῖχον τοὺς δρυμολογιστὰς μὲν ἕνα ἄλλο ἐρώτημα.

—Πῶς παραδέχεσθε τὸν Ἰησοῦν;

· Απάντησις, συνοψιζομένη εἰς ὅσα ἐγράφησαν κατὰ καιρούς, ἀπὸ τότε ποὺ ἥρχισαν νὰ ἐρευνῶνται τὰ ψυχικὰ φαινόμενα:

—· Ήτο ἀτομον ψυχοβόλον μὲ ἐντελῶς ἔξαιρετικὰς ἰδιότητας.

· Ας μᾶς ἐπιτραπῇ λοιπὸν πρὸς στιγμήν, νὰ χαρακτηρίσωμεν ὡς «ἔξαιρετικὴν ψυχοβολίαν» τὴν χάριν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Μίαν ἄλλην τώρα ἐρώτησιν :

—Φαντάζεσθε τὸ ἀτομον αὐτὸ ὃς ἔνα Ἰνδὸν Φακίρην λ.χ. καὶ τίποτε περισσότερον;

· Εδῶ ὅλη ἡ χορεία τῶν τιμίων δρυμολογιστῶν σπεύδει νὰ διαμαρτυρηθῇ καὶ νὰ βεβαιώσῃ:

—· Ήτο ἔνας μεγάλος ἀναμορφωτής. · Ήτο ὁ φιλόσοφος τῆς ἐπὶ τοῦ Ὁρούς Ὁμιλίας. Οἱ αἰῶνες ὅλοι (συνοψίζει ὁ Ρενάν) θὰ κηρύξουν ὅτι ἀνάμεσα εἰς τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων δὲν ἔγεννήθη κανεὶς ἀπὸ τὸν Ἰησοῦν μεγαλείτερος.

· Επομένως πιστοὶ καὶ ἀπιστοὶ θεωροῦν βλασφημίαν τὸ νὰ φαντασθοῦν καὶν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶπε ποτὲ ψέμματα. Πῶς θὰ εἴπῃ ψέμματα ὁ μεγαλείτερος ἀναμορφωτής καὶ φιλόσοφος, ὁ μεγαλείτερος μεταξὺ τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων; Λοιπόν, ὁ Ἰησοῦς ὁ ἴδιος, παρουσίασε τὸν ἔαυτόν του ὡς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν. Καὶ ὅταν ἀποκαλοῦσε τὸν ἔαυτόν του Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου, τότε *λαϊκὴ Ἀπολογητικὴ*

ἀκριβῶς, τὰ δσα ἔλεγε καὶ ἔποιττεν ἀπεδείκνυαν ὅτι εἶχε πλήρη τὴν συναίσθησιν ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

‘Ως Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐσταυρώθη εἰς τὸν Κρανίον Τόπον, ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀνέστη καὶ ὡς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, μὴ διαφέρων εἰς τίποτε ἀπὸ τὸν Πατέρα, κυρίου τὸν κόσμον διὰ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ὅποιαν ἴδρυσεν. Μὲ ἀγωνίαν τὸ ἐρευνητικὸν πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων διερωτᾶται καὶ ἐρωτᾷ ἐπὶ δύο σχεδὸν χιλιάδες χρόνια: ποῖος εἶναι τίχα δι γυμνὸς νεκρὸς ὁ καρφωμένος εἰς ἕνα ξύλον ἐπάνω εἰς ἓνα λόφον; ποῖος εἶναι Λύτος ποὺ κατέστη κέντρον τοῦ Σύμπαντος, ποὺ εἶχε τόσην ἐπίδρασιν εἰς τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἐρρύθμισε καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ φυτιμίζῃ τὴν ἴστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν δλων τῶν λιῶν τῆς γῆς; Κἄποιος κάποτε ἔγραψε διὰ τὸν Ἰησοῦν: «“Οταν συλλογίζεται κανεὶς ὅτι ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ἡ θρησκεία Του κατεδιώκετο ἀγρίως ἀπὸ τοὺς αὐτοκράτορας τῆς Ρώμης καὶ ὅτι εἰς τὰς λόγχας, εἰς τὰς ἄγχόνας, εἰς τὴν φωτιάν, εἰς τὰ θηρία καὶ τὰ τόσα ἄλλα ἀγρια οὐλικὰ ὄπλα, οἵ δπαδοί Του δὲν ἀντέτασσαν παρὰ τὸ ὄπλον τοῦ Εὐαγγελίου, τῆς Καινῆς Διδαχῆς, τοῦ «ἀγαπᾶτε ἄλλήλους» καὶ τοῦ «Ἄν σὲ ραπίσῃ κανεὶς εἰς τὴν μίαν σιαγόνα σιρέψε καὶ τὴν ἄλλην», καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι Ἐκεῖνος ποὺ ἔδωκε αὐτὸ τὸ ὄπλον ὡς μόνον ἐφόδιον εἰς τοὺς δπαδούς του πρέπει νὰ εἶνε ἢ τρελλὸς ἢ Θεός. Καὶ ἐπειδὴ μὲ τὸ ὄπλον αὐτὸ τὸ πνευματικὸν δ Χριστιανισμὸς ἐνίκησε καὶ ἐπεβλήθη καὶ ἐκυριάρχησεν καὶ κυριαρχεῖ πάντοτε, φθάνω, κατ’ ἀνάγκην, εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι διδούτης του εἶνε Θεός». Αὐτὰ λέγει ἕνας ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐρευνητάς. ‘Αλλ’ δπως εἴπαμε, δλοι οἱ καλῆς πίστεως ἀνθρώποι δσοι σοβαρῶς ἐμελέτησαν τὰ Εὐαγγέλια παραδέχονται τὸν Ἰησοῦν ὡς τὸν τελειότατον τῶν ἀνθρώπων καὶ θεωροῦν ὡς βλασφημίαν καὶ τὸ νὰ σκεφθοῦν ἀπλῶς ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ μεταχειρισθῇ ἀπατηλὰ μέσα. Αὐτὸ διακηρύττουν καὶ οἱ μὴ Χριστιανοὶ μελετηταὶ τῶν ιερῶν βιβλίων τῆς καινῆς Διαθήκης. Καὶ δι’ αὐτὸ ἀκριβῶς κατηγοροῦν τὸν Ἐργέστον Ρενάν δικληρούσαλλον. ‘Αφοῦ πρῶτα—λέγουν—εἴπεν ὅτι τὴν ζωὴν τοῦ Ἰησοῦ είμπορεῖ νὰ συνοψίσῃ κανεὶς εἰς δλίγας γραμμάς, ἀφιέ-

φωσεν ἔπειτα διὰ τὴν περιγράφην τῆς Ζωῆς αὐτῆς τετρακοσίας σελίδας ἀπὸ τὰς γοητευτικωτέρας ποὺ ἐγράφησαν ποτέ. Καὶ ἀφοῦ Τὸν θεοποιεῖ (τὸ ἔργον Σου ἐπερρατώθη, ἡ Θεότης Σου ἐθεμελιώθη—λέγει ἐπὶ λέξει ὁ Ρενᾶν διὰ τὸν Ἰησοῦν) ώς τελειότερον καὶ μεγαλείτερον ἐκ τῶν σιῶν τῶν ἀνθρώπων, παραδέχεται ταυτοχρόνως ὅτι τὰ θαύματά Του ἵσταν θρῦλοι, πρᾶγμα ποὺ προφανῶς ὁ ἕδιος ὁ Ἰησοῦς τὸ ἐγγνώριζε καὶ ἐν τούτοις (κατὰ Ρενᾶν) ἔδεχετο νὰ γίνεται λόγος περὶ τῶν θαυμάτων Του δηλαδὴ (πάντοτε κατὰ Ρενᾶν) ὁ μεγαλείτερος καὶ τελειότερος τῶν ἀνθρώπων ἔξηπάτα τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐνέπαιζεν...” Εποεπε λοιπὸν—συμπεραίνουμε—νὰ παραδεχθῇ ὁ Ρενᾶν καὶ τὰ θαύματα ἀφοῦ παρεδέχετο τὸν Ἰησοῦν ὃς ἀνθρωπὸν ἐντελῶς ἔξαιρετικὸν θεωθέντα διὰ τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ἔργου Του. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς, μὲ τὸ ἕδιον Του στόμα, ἀπὸ τὸ δποῖον ὅλοι συμφωνοῦν ὅτι μόνον ἡ Ἀλήθεια ἐκπορφύρεται. ἔχαρακτήρισε τὸν Ἐαυτόν Του Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν. Ὁ ἕδιος ὁ Ἰησοῦς, τοῦ δποίου ὁ λόγος εἶνε Ἀλήθεια, μᾶς εἶπε καθαρὰ ὅτι εἶνε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Βέβαια, τέκνα τοῦ Θεοῦ εἶνε ὅλοι οἱ ἀνθρωποι. Τὸ κηρύγτει ὁ ἕδιος ὁ Ἰησοῦς ὅταν λέγει «ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ Οὐρανιός». “Οταν δμως δμιλεῖ διὰ τὸν ἔαυτόν Του, εἶνε φανερὸν ὅτι δὲν θεωρεῖ τὸν Θεὸν Πατέρα Του δπως εἰμπορεῖ νὰ εἶνε Πατέρας ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. ”Επὶ τῇ βάσει τῶν ὅσων εἴπαμε καὶ ἀπεδείξαμε ἔως τώρα, ἐπὶ τῇ βάσει αὐτῶν τῶν ἐπιχειρημάτων τῶν ἀρνητῶν τῆς Θεότητος τοῦ Ἰησοῦ, εἶνε ἀδύνατον νὰ τὸν παραδεχθυμε ἀ πλῶς ὃς τὸν «μεγαλείτερον τῶν σιῶν τῶν ἀνθρώπων» καὶ ὃς «τὸν ἀνθρωπὸν ἡ καρδιὰ τοῦ δποίου πάλλει περισσότερον ἀπὸ καθεὶς ἄλλην ἀνθρωπίνῃ καρδιᾷ μὲ τὸν παλμὸν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ», ως ἔνα ἐντελῶς ἔξαιρετικὸν πνεῦμα ποὺ αἰσθάνεται ὅτι «καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἰς τὴν γῆν εἶνε ἐξ Ἰσοῦ εἰς τὸ σπίτι του» εἰς τὸν οἶκον τοῦ Πατρός Του. Αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ ἐπιχειρήματα μᾶς ὅδηγοῦν κατ’ ἀνάγκην εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶνε μόνον ἀνθρωπὸς ἄλλα εἶνε καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἔπειδὴ η σκέψις τοῦ Θεοῦ συνυπάρχει μὲ τὸν Θεόν, ἂρα ὁ Υἱὸς συνυπάρχει μὲ τὸν Πατέρα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, ὁ Υἱὸς εἶνε ἔνα μὲ

τὸν Πατέρα, ὁ Χριστὸς εἶνε δχι ἕνας Θεὸς ἀλλὰ εἶνε ὁ Θεός.
Δὲν εἶνε θεωθεὶς ἀνθρωπὸς ἀλλ' εἶνε ἐνανθρωπήσας Θεός.

"Ἐὰν ἔξετάσωμεν τὴν θέσιν ποὺ ἔχουν οἱ διάφοροι ἴδρυται
θρησκειῶν μέσα εἰς τὰς θρησκείας ποὺ ἵδρυσαν, ἀπὸ τοῦ Μωϋ-
σέως καὶ τοῦ Βούδδα μέχοι τοῦ Μωάμεθ, θὰ ἴδωμεν ὅτι ὅλοι
αὐτοὶ τείνουν εἰς τὴν τελείωσιν, καὶ ἐμφανίζουν οἱ ἴδιοι τοὺς
ἔαυτούς των ὡς φωτισμένους, διὰ νὰ ποῦμε ἔτσι, ἀπὸ τὸν Θεόν.
"Ολοι ὅμολογοιν ὅτι ζητοῦν τὴν Ἀλήθειαν καὶ τὴν Τελειότητα,
ἔπομένως ἀναγνωρίζουν ὅτι ὑπάρχει ἀπόστασις ἢ διοία τοὺς χω-
ρίζει ἀπὸ τῆς Ἀληθείας καὶ τῆς Τελειότητος. "Ολοι ὅμιλοιν ὡς
προφῆται ή ὡς ἀπεσταλμένοι τοῦ Θεοῦ. Μόνος δὲ ἴδρυτης τῆς
Χριστιανικῆς Θρησκείας, ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἐμφανίζεται δχι
ὡς τείνων εἰς τὴν τελείωσιν ἀλλ' ὡς τετελειωμένος ἢ θι-
κῶς καὶ πνευματικῶς, δχι ὡς ἀναζητῶν τὴν Ἀλή-
θειαν ἀλλ' ὡς ὅν αὐτὴ ή Ἀλήθεια καὶ η Ζωή. Δὲν ἀγωνίζε-
ται διὰ νὰ φθάσῃ εἰς σφαῖραν ὑπερτέραν ἀλλὰ μᾶς λέγει μὲ
ἀπόλυτον πεποίθησιν ὅτι κατῆλθεν ἀπὸ σφαῖραν ὑπερτέραν, ὅτι
ἔρχεται «ἀπὸ τὸν Πατέρα» καὶ ἐκεῖ θὰ ἐπανέλθῃ. "Ολα αὐτὰ
τὰ λέγει δὲ Ἰησοῦς μὲ ἀπόλυτον αὐτοπεποίθησιν καὶ τὸ ἀποδει-
κνύει μὲ τὰ θαύματά Του καὶ διὰ τῆς ἐκδηλώσεως ἐν γένει ἴδιο-
τήτων ἀλλοτρίων τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Καὶ ἀφοῦ δὲ Μωϋσῆς
καὶ δὲ Βούδδας, ἀν ψέλεται δὲ καὶ δὲ Μωάμεθ (μολονότι δὲ τελευ-
ταῖος αὐτὸς φαίνεται πολὺ μικρὸς συγκρινόμενος μὲ τοὺς δύο
πρώτους) ἀνθρωποι μεγάλοι, ἀνθρωποι ὑπέροχοι, ἔστω, ἀλλὰ δχι
οἱ μεγαλείτεροι καὶ ὑπεροχώτεροι δὲν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν
γενικὴν ὅμολογίαν, δὲν τολμοῦν νὰ ισχυρισθοῦν ὅτι εἶνε οἱ ἴδιοι
Θεοί, πῶς θὰ ἔλεγε ἐνα τέτοιο πρᾶγμα—πῶς θὰ τὸ ἔλεγεν δὲν
ἥτο ἀλήθεια—δὲ Ἰησοῦς ποὺ κατὰ τὴν παγκόσμιον ὅμολογίαν
ὑπῆρξεν δὲ τελειότερος καὶ ὑπεροχώτερος τῶν ἀνθρώπων, τόσον
ὅστε νὲ ἀνακηρύσσεται ἀξιος νὰ θεωθῇ, τιμὴ τῆς διοίας κανεὶς
ἄλλος ἴδρυτης Θρησκείας δὲν ἔθεωρήθη ἀξιος ἀπὸ τοὺς μεταγε-
νεστέρους του; πῶς θὰ ἔψεύδετο, πῶς θὰ ἔξηπάτα ἔτσι, τὸν κό-
σμον ἐνσυνειδήτως δὲ Ἰησοῦς; πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ παραδε-

χθοῦμε τέτοιαν βλασφησίαν ἀλλὰ συνάμα τέτοιον κτυπητὸν παραλογισμόν;

“Ο Κρισναμούρτι. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας θὰ ἔχουν ἀκούσῃ διὰ τὸν Ἰνδὸν φιλόσοφον Τζίδ-
δον Κρισναμούρτι (γεννηθέντα εἰς τὰ 1896) ὃ ὅποιος ἐπε-
σκέφθη πρὸ μεθικῶν ἐτῶν καὶ τὰς Ἀθήνας. Γνωρίζετε ὅτι, πρω-
τοβουλίᾳ μιᾶς χιούσας* Αννης Μπέζαντ, οἱ Θεοσοφισταὶ τὸν ἀνεκή-
ρυξαν εἰς τὸ 1911 ὡς προσωποποίησιν τοῦ «Παγκοσμίου Ἐκπαι-
δευτοῦ» δῆλοιος—ἔλεγαν—ῶμίλει διὰ στόματος τοῦ Κρισναμούρτι
ὅπως πρὸ δισκιλίων περίπου ἐτῶν ὥμιλησεν ὃ Παγκόσμιος Ἐκπαι-
δευτής, δηλαδὴ ὃ Θεὸς διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἰησοῦ. Ἄλλὰ γνωρί-
ζετε ἐπίσης ὅτι εἰς τὰ 1929 (ἔγραψαν τότε ἐκτενῶς ὅλου τοῦ κόσμου
αἱ ἐφημερίδες) ὃ Κρισναμούρτι διέλυσε τὸ τάγμα τῶν ὅπαδῶν του
(τὸ τάγμα τοῦ Ἀστέρος, ὅπως ὠνομάζετο) καὶ διεκήρυξεν ὅτι ἡ
“Ἄληθεια δὲν εἶναι κτῆμα ἐνὸς ἀνθρώπου ἢ μιᾶς δογανώσεως
καὶ ὅτι δὲν είμπορεῖ νὰ ἔξακολουθῇ νὰ παριστάνῃ τὴν ἐνσάρ-
κωσιν τοῦ «Παγκοσμίου Ἐκπαιδευτοῦ». Αὐτὸς λοιπὸν ποὺ ἔκα-
μεν εἴνας στοιχειωδῶς τίμιος ἀνθρώπος, ὃ Κρισναμούρτι, δὲν θὰ
τὸ ἔκαμεν ὃ κατὰ τὴν γενικὴν ὅμολογίαν τελειότατος μεταξὺ τῶν
ἀνθρώπων, ὃ Ἰησοῦς Χριστός; Θὰ Τὸν παραδεχθοῦμε ὡς κατώ-
τερον ἡθικῶς, κατώτερον ὡς χαρακτῆρα ἀπὸ ἓνα ἀπλῶς τίμιον
“Ινδὸν φιλόσοφον τῆς ἐποχῆς μας;

“Ἡ πρώτη σκέψις τοῦ τελειοτέρου τῶν ἀνθρώπων θὰ ἦτο νὰ
ὅμολογήσῃ τὴν μικρότητά του ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, νὰ κάμῃ
κἄποιαν διαστολὴν μεταξὺ τοῦ ἔαυτοῦ του καὶ τοῦ Θεοῦ, νὰ ὅμι-
λήσῃ ὡς ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐμπνευσμένος ἀπὸ τὸν Θεόν,
ὡς ὑπηρέτης τοῦ Θεοῦ. “Ο Χριστὸς ὅμως ὅμιλεῖ ὅπως ὃ ἴδιος ὃ
Θεός. Αὐτοαποκαλεῖται Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου διότι ὃ προφήτης
Δανιὴλ χρησιμοποιεῖ τὴν φράσιν αὐτήν. «Εἶδον—λέγει ὁ
Δανιὴλ—ἐν δράματι νυκτὸς καὶ ἵδοὺ ὡς Υἱὸς ἀνθρώπου ἥρχετο
μετὰ τοῦ νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ... καὶ τοῦ ἐδόθη ἡ ἔξουσία, ἡ δόξα
καὶ ἡ βασιλεία διὰ νὰ Τὸν λατρεύουν ὅλοι οἱ λαοί, τὰ ἔμνη καὶ
αἱ γλῶσσαι. “Ἡ ἔξουσία Του εἶναι αἰωνία καὶ ἡ βασιλεία Του

οὐδέποτε θὰ φθαρῇ». Ἐλλὰ ἀκριβῶς ὅταν δὲ Ἰησοῦς ἀποκαλῆ τὸν ἑαυτόν Του Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε ἀκριβῶς, μᾶς δείχνει ὅτι εἶνε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Ομιλεῖ διὰ τὴν ἡμέραν ποὺ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς. Εἰς ἄλλην περίστασιν, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἔξουσίαν γὰ συγχωρῆ ἀμαρτίας διατάσσει τὸν παρακλυτικὸν νὰ σηκώσῃ τὸ κρεβάτι του καὶ νὰ περιπατήσῃ. Διὰ τὸν Ἰησοῦν δὲν εἶνε πατέρας ὅπως δι᾽ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Δι᾽ Αὐτὸν τὸ: «Πατήρ μού» ἴσοδυναμεῖ μὲ τὸ «Ἐγώ». «Ο ἔωρακὼς Ἐμέ, ἔωρακε καὶ τὸν Πατέρα». Ο Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου θὰ στείλῃ τοὺς ἄγγελους Του. Καὶ οἱ ἀγγελοι θὰ συνάζουν τοὺς ἐκλεκτούς Του. Εἰς κάθε δμιλίαν του, μὲ κάθε πρᾶξιν του, δὲ Ἰησοῦς δὲν κάμνει ἄλλο παρὰ νὰ μᾶς λέγῃ νὰ διακηρύξτη νὰ τονίζῃ ὅτι δὲν εἶναι ἐν αἷς ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ ἀλλὰ εἴναι ὁ θεός. Καμία φυσικὴ αἵτια δὲν εἰμπορεῖ νὰ ἔξηγήσῃ ἕνα δρᾶμα ὅπως ἔκεινο τοῦ Γολγοθᾶ. Ο Θεὸς εἶναι ἔκει παρών. Ο Θεὸς σταυρώνεται εἰς τὸν λόφον τοῦ Κρανίου. Ο Θεὸς δὲν ἔρχεται, δὲν ἀποκαλύπτεται εἰς τὸν Χριστόν, διότι εὑρίσκεται ἐντός Του. Τὸ δρᾶμα τοῦ Γολγοθᾶ θὰ ἔχανεν ἐντελῶς τὴν σημασίαν του καὶ δὲν Χριστιανισμὸς θὰ ἔχανεν ὅλην τὴν ἀξίαν του ἢν ἐσταυρώνετο μόνον ἕνας μεγάλος ἀνθρωπος, ἔστω καὶ ἢν ἦτο δὲν μεγαλείτερος τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων. "Ἐνας μεγάλος ἀνθρωπος ἔθυσιάσθη καὶ εὑρῆκε διὰ τὸν ἑαυτόν του τὴν ἀπολύτωσιν. Τὸ πολὺ ποῦ εἰμποροῦμε νὰ κάμωμε εἶνε νὰ θυσιασθοῦμε καὶ ἔμεῖς. Ἐλλὰ πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ θυσιασθῇ ὅλη ἡ Ἀνθρωπότης; Ποῖος θὰ μείνῃ διὰ νὰ ζήσῃ τὴν νέαν, τὴν ἀνακαινισμένην, ζωὴν εἰς τὸν κόσμον αὐτόν; Εἴμεθα λοιπὸν καταδικασμένοι νὰ μὴ εὑρώμε διὰ τὸν ἑαυτόν μας ποτὲ τὴν ἀπολύτωσιν. "Ετσι θὰ ἔπρεπε νὰ σκεφθοῦμε—σκέψις ἀληθινὰ γεμάτη ἀπελπισίαν—θαυμάζοντες τὴν θυσίαν τοῦ μεγαλειτέρου τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων. "Ἐνῷ τώρα ξέρομε, εἴμεθα βέβαιοι—διότι τὸ εἶπεν δὲν ὁ Ιησοῦς καὶ δὲν λόγος Του εἶνε "Αλήθεια, ὅπως δμολογοῦν πίστοι καὶ ἀπιστοι—ἔχομεν τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ἔθυσιάσθη ὁ Θεὸς πρὸς χάριν μας, διὰ τὴν ἀγάπην μας, ἀκριβῶς διὰ νὰ παύσω-

μεν ἐμεῖς οἱ μικροὶ νὰ εἴμεθα καταδικασμένοι. Ξεύρομε δτι υπάρχει δ Λυτρωτής, δχι τοῦ ἕαυτοῦ του ἀλλὰ δίδικός μας δ Λυτρωτής. Μέσα στὸ σκοτάδι ποὺ μᾶς σκεπάζει σήμερα καὶ ποὺ εἶνε χειρότερο ἀπὸ ἔκεινο ποὺ ἐσκέπασε τὴν Ἱερουσαλὴμ τὴν ἡμέραν τῆς Σταυρώσεως «ἀπὸ ἔκτης ὥρας ἕως ἐνάτης», βλέπομεν νὰ λάμπῃ τὸ αἰώνιον φῶς τοῦ Γολγοθᾶ. Τὸ φῶς αὐτὸ μᾶς δείχνει τὸν Θεὸν κρεμασμένον «ἐπὶ ξύλου» γιὰ τὴν ἀγάπη μας. Καὶ δ Θεὸς ποὺ προσέφερε τότε τὸν ἔσωτόν Του δλοκαυτῶμα σὲ μιὰ τέτοια υπέροτατη θυσία ἀγάπης, δὲν εἴμπορε νὰ μείνῃ ἀδιάφορος στὸν σημερινὸ πόνο μας. Ἀπλόνει τὰ χέρια διὰ ν' ἀγκαλιάσῃ τοὺς ἀνθρώπους. «Ἄσ ξαναγυρίσωμε εἰς τὸν Θεόν, ἃς θυμηθοῦμε τὸν Χριστὸν καὶ τότε τὸ φῶς τοῦ Γολγοθᾶ θὰ διαλύσῃ καὶ τὰ σημερινά μας σκοτάδια καὶ δούλωτείλη γιὰ δκοὺς τοὺς ἀνθρώπους ἢ δροσανγὴ τῆς Ἀναστάσεως.

‘Αληθῶς ἀνέστη! ’ Εὖν δ Χριστὸς δὲν ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, μάταιον εἶνε τὸ κήρυγμά μας καὶ ματαία ἡ πίστις σας. («Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγίγνεται κενὸν ἀρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ ἡ πίστις ὑμῶν»).

Λύτα τὰ λόγια ἔγραφεν δ Παῦλος εἰς τοὺς Κορινθίους (Α 15,14) εἰκοσιπέντε χρόνια μετὰ τὴν Σταύρωσιν τοῦ Κυρίου, ἀναφερόμενος εἰς τὸ κήρυγμα ποὺ δ ἴδιος ἔκαμε, τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους 50—51 καθ' ὅλας τὰς πιθανότητας.

‘Η ἀμερόληπτος ἱστορικὴ ἔρευνα, εἰς τὴν διποίαν συμμετέχουν καὶ μὴ Χριστιανοὶ—καὶ Ἐβραῖοι—κριτικοί, παραδέχεται δτι τὸ κήρυγμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ εἶνε τὸ βασικὸν κήρυγμα τῆς Χριστιανικῆς διδασκαλίας. ‘Η θεωρία τῆς νεκροφανείας ἀποκλείεται ἀπολύτως ἀπὸ τὴν σύγχρονον ἔρευναν, ἀκόμη καὶ τὴν μὴ χριστιανικήν. ‘Ο Ἰησοῦς «ἔξεπνευσεν» ὅπως ρητῶς βεβιώνουν οἱ Εὐαγγελισταί, δ στρατιώτης τὸν ἐλόγχισε (ιοῦ ἔδωκε τὴν χαριστικὴν βολὴν ὅπως θὰ ἐλέγαμε σήμερα) καὶ δ Νικόδημος ἔφερε διὰ τὸν ἐγταφιασμὸν «μῆγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὠσεὶ λίτρας ἐκατόν», τοῦ δποίου τὸ ἀποκνικτικὸν ἄρθρον θὰ ᾄτο καὶ μόνον αὐτὸ ἵκανὸν νὰ μανατώσῃ ἔνα δικοῖσθνταρον

ἀνθρωπον τυλιγμένον σφικτὰ εἰς ἓνα σουδάριον καὶ κλεισμένον εἰς ἓνα σφραγισμένον τάφον. Κλοπὴ τοῦ Σώματος ἀπὸ τοὺς τρομοκρατημένους μαθητὰς ἀποκλείεται. Αὗτοὶ δὲν ἐτόλμησαν οὔτε εἰς τὴν κηδείαν τοῦ Διδασκάλου των νὰ παραστοῦν. Ὅτιος τε, ὁ τάφος ἔφρουρεῖτο ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους στρατιώτας καὶ οἱ ἀρχιερεῖς εἶχαν τὰ μάτια των ἑκατὸν τέσσαρα. Ὅτιος τοῦ Σώματος ἀπὸ τοὺς Ιουδαίους ἀποκλείεται ἐπίσης, διότι οἱ Ἰουδαῖοι δὲν εἶχαν κανένα συμφέρον νὰ συντελέσουν εἰς τὸ νὰ πιστευθῇ ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη. Τὸ κήρυγμα τῆς Ἀναστάσεως ἥρχισε τὴν Πεντηκοστήν πενήντα ἡ μέρα της δηλαδὴ μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ Κυρίου. Καὶ εἶναι γνωστὰ τὰ ἀποτελέσματά του ἀφοῦ ἀμέσως τὴν πρώτην ἡμέραν ἐπίστευσαν εἰς τὸ κήρυγμα αὐτὸ τοεῖς χιλιάδες ἄτομα. Τί εὐκολώτερον διὰ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Συνδίου ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιδείξουν τὸ Νεκρὸν Σῶμα, ἢν ὑπῆρχε εἰς τὸν Τάφον; Δὲν ὑπῆρχεν ὅμως, διότι ὁ Κύριος εἶχεν ἀναστηθῆ καὶ παρουσιάσθη εἰς τοὺς μαθητάς Του ἀρχετάς φρονάς. Ἡ θεωρία ὅτι παρουσιάσθη ὡς ὅραμα, ὡς φάντασμα, ἀποκλείεται καὶ αὐτὴ ἀπολύτως. Ἡ ψυχολογικὴ κατάστασις τῶν τρομοκρατημένων μαθητῶν τῶν ὅποιων ἡ πίστις ἡτο φυσικὸν νὰ ψυχοαίνεται ὅσον ἐπερνοῦσαν αἱ ἡμέραι, δὲν εὐνοοῦσε διόλου τὴν «συλλογικὴν ὑποβολήν». Ὁ Κύριος παρουσιάσθη ἀληθινὰ ἀναστημένος μὲ σάρκα καὶ ὀστᾶ. Τοὺς ὀμίλησε. Τὸν ἐψηλάφησαρ, ἔφαγε μαζί των. Καὶ ἔτσι ἐπῆραν θάρρος καὶ οἱ ἕως τότε τρομοκρατημένοι ἔγιναν ἄλλοι ἄνθρωποι. Ὁ Ἰησοῦς, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἐπέστρεψεν εἰς τὸν Πατέρα, μαζὶ μὲ τὸν ὅποιον προϋπήρχεν, ἐφ' ὃσον ἡ σκέψις τοῦ Θεοῦ ὑπάρχει ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχει ὁ Θεός, δηλαδὴ «πρὸ πάντων τῶν αἰώνων». Καὶ διὰ τῆς Ἐκκλησίας τὴν ὅποιαν ἴδρυσεν, ὁ ἀναστημένος Θεός, μένει μαζὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους «ἔως συντελείας τῶν αἰώνων».

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η.

ΝΕΑ ΖΩΗ

Ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πραγματοποιοῦνται αἱ ἐπαγγελίαι τῶν προφητῶν τοῦ Ἰσραὴλ καὶ αἱ χρησμολογίαι τῶν Ἐθνικῶν—^ο Ή Ἐκκλησία, θεμελιουμένη ἐπὶ τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως, ἀνακαινίζει τὸν κόσμον.—Μὲ τὸν Χριστιανικὸν πολιτισμὸν ἀρχίζει ἡ Νέα Ζωή.—Τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας ὡς μέσον ἐνώπιος τῶν ἀνθρώπων μὲ τὸν Χριστόν.—^ο Ο ρόλος τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

Οπως μᾶς ἐδόθη ἡδη ἀφορμὴ νὰ ποῦμε εἰς τὸ τέλος ἐνδεικτὸν τὰ προηγούμενα κεφάλαια—τοῦ τετάρτου—ἡ παράδοσις περὶ τῆς ἐλεύσεως ἐνδεικτὸν τοῦ κοινὴ εἰς δόλους τοὺς πολιτισμένους λαοὺς τῆς ἀρχαιότητος. Αἱ χρησμολογίαι τῶν Ἐθνικῶν θεωροῦνται σήμερον ἀπὸ μερικοὺς ἐρευνητὰς ἀσαφεῖς. ^ο Απὸ ἄλλους ἐρμηνεύονται δριθολογικῶς καὶ ἀπὸ ἄλλους ἀμφισβητοῦνται ἐντελῶς. ^ο Οπωσδήποτε. Θ' ἀναφέρωμεν μερικὰς τὰς δόποιας ἡμεῖς θεωροῦμεν ώς μὴ διαφερούσας ἀπὸ τὰς προφητείας. ^ο Ο Αἰσχύλος, κατὰ τὴν γνώμην μας, προφητεύει ὅταν θέτῃ εἰς τὰ χείλη τοῦ δεσμώτου Προμηθέως τὴν θαυμαστὴν ἐκείνην φράσιν: ὅτι: θὰ ἔλθῃ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ κἀποιος ἵσχυρότερος ἀπὸ τὸν Δία «ὅς κεραυνόν κρείσσον» εὑρίσει φλόγα»—ποὺ θὰ εῦρῃ ποιὸ τρανὴ φλόγα ἀπὸ τὸν κεραυνόν. Καὶ ἂς λέγουν οἱ σχολιασταὶ ὅτι πρόκειται διὰ τὸν Ἡρακλέα. Καὶ ὁ σιβυλλικὸς χρησμὸς σύμφωνα μὲ τὸν δόποιον «αὐτάρ ἐπεὶ Ρώμη καὶ Αἴγυπτον βασιλεύει —εἰς ἐν ἴθύνουσα, τότε δὴ βασιλεία μεγίστη ἀθανάτου βασιλῆος ἐπ᾽ ἀνθρώποισι φανεῖται.—^ο Ήξει δι᾽ ἀγνὸς ἀναξ πάσης γῆς σκῆπτρα κρατήσων εἰς αἰῶνας πάντας ἐπειγομένοιο χρόνοιο» εἶνε ἀξιος ἴδιαιτέρας προσοχῆς ἀπὸ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἂς λέγουν οἱ σχολιασταὶ ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Κατσαρος Αὐγούστου.

Ἐπίσης ἀξίζει νὰ προσέξωμεν ὅσα ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος εἰς τὸ ἔργον του «περὶ Ἰσιδος καὶ Ὀσίριδος» περὶ δοξασίας τῶν Μάγων τῆς Ἀνατολῆς (Ἄς μὴ λησμονοῦμε τὸν φόλον ποὺ ἔπαιξαν οἱ μάγοι αὐτοὶ κατὰ τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου) σύμφωνα μὲ τὴν ὅποιαν μετὰ τὸν καταστροφὴν τοῦ Ἀριμάν (τοῦ πνεύματος τοῦ κακοῦ) θὰ ἐκλείψῃ ὁ Ἄδης. δηλαδὴ ὁ θάνατος καὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ καταστοῦν εὑδαιμονες, ζῶντες «διοιόμορφον βίον εἰς κοινὴν πολιτείαν». Τέλος δὲν θεωροῦμεν διόλου ἀξιον περιφρονήσεως τὸν χρησμὸν τοῦ μανιείου τῶν Δελφῶν πρὸς τὸν Καίσαρα Αὔγουστον ποὺ τὸν θεωροῦν «ἀπόκρυφον» μερικοὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι τὸν ἀναφέρει μόνον ὁ Σουέδας, “Ἐλλην (Βυζαντῖνος) συγγραφεὺς (διὰ τὴν ἀκρίβειαν λεξικογράφος) τοῦ δεκάτου μετὰ Χριστὸν αἰῶνος καὶ δὲν εὑρίσκομεν τὸν χρησμὸν αὐτὸν εἰς προγενεστέρας πηγάς. Ἀπὸ τὸν ἕδιον Σουέδαν τόσοι καὶ τόσοι νεώτεροι σοφοὶ ἐδανείσθησαν πάμπολλα ἄλλα ποὺ τοὺς ἐσύμφεραν διότι—λέγουν καὶ εἰνε ἀλήθεια—πλεῖστα βιβλία, χειρόγραφα φυσικά, ποὺ ὑπῆρχαν τότε δὲν ὑπάρχουν πλέον σήμερον καὶ θ' τ' ἀγνοούσαμε ἐντελῶς ἢν ὁ Σουέδας ἢ ὁ Φότιος δὲν εἶχαν περιλάβει εἰς τὰ ἔργα των ἀποσπάσματά των. “Ολων ἄλλως τε τῶν ἀρχαίων συγγραφέων οἵ σύγχρονοι ἐκδόσεις ἔχουν γίνη ἐπὶ τῇ βάσει κωδίκων μεσαιωνικῶν, κατὰ πολὺ συνεπῶς μεταγενεστέρων τῆς ἔποχῆς τοῦ Σουέδα. Καὶ ἀφοῦ μᾶς δίδεται ἡ εὐκαιρία ἂς ποῦμε «ἐν παρόδῳ» ὅτι κανενὸς κλασσικοῦ Ἑλληνικοῦ ἔργου καὶ τοῦ πλέον παλαιοῦ (ὅπως λ.χ. ἡ «Ἰλιάς» ἢ ἡ «Οδύσσεια») δὲν σώζονται χειρόγραφα τόσον παλαιὰ ὅσον τὰ χειρόγραφα τῶν Εὐαγγελίων. Προσφάτως ἀκόμη ἐπωλήθη ἀπὸ τὰ Σοβιέτ εἰς τὸ Βρετανικὸν Μουσεῖον δ ὀνομαστὸς Σιναϊτικὸς κῶδις, τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν χειρόγραφον τοῦ Εὐαγγελίου χρονολογούμενον ἀπὸ τοῦ 4ου μ.Χ. αἰῶνος (μεταξὺ ἔτους 300 καὶ 340) ἐνῷ τὸ ἀρχαιότερον γνωστὸν χειρόγραφον τῆς «Ἰλιάδος» χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ ἐνάτου αἰῶνος ἐλλειπεῖς καὶ ἀπὸ τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος πλήρες. Ο χρησμὸς τῆς Πυθίας πρὸς τὸν Αὔγουστον τὸν ὅποιον ἀρνοῦνται νὰ παραδεχθοῦν ως γνήσιον οἱ σημερινοὶ σοφοὶ λέγει ἐπὶ λέξει: «Παῖς Ἐβραῖος κέ-

λεταί με, θεοῖς μακάρεσιν ἀνάσσων—τόν δε δόμον προλιπεῖν καὶ ἄδην αὖθις ἵκέσθαι—λοιπὸν ἅπιθι σιγῶν ἐκ βωμῶν ἡμετέρων». (Τὸ Παιδὶ μιᾶς Ἐβραίας ποὺ βασιλεύει ἀνάμεσα εἰς τοὺς μακάρίους Θεοὺς μὲ διατάσσει νὰ ἔγκαταλείψω αὐτὸν τὸν οἶκον (δηλαδὴ τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος) καὶ νὰ ἐπιστρέψω εἰς τὸν Ἀδην. Σῶπα λοιπὸν καὶ σὺ καὶ φῦγε ἀπὸ τοὺς βωμούς μας. «Ἐὰν δὲ Πυθία—διεφωτώμεθα ἡμεῖς—δὲν εἶχε χρησμοδοτήση κάτι τέτοιο εἰς τὸν Αἶγανθον, τότε, διὰ ποῖον λόγον αὐτὸς ἴδουσε εἰς τὸ Καπιτόλιον τὸν βωμὸν τοῦ πρωτογόνου (primogenitus) τοῦ πρωτογεννήτου Θεοῦ τοῦ ἀνάσσοντος «θεοῖς μακάρεσιν», πρᾶγμα τὸ δποῖον (ἡ ἴδρυσις τοῦ βωμοῦ) εἶνε ιστορικῶς ἀναμφιθίστηκτον; Τὸ γεγονὸς ἀλλως τε καὶ μόνον τῆς ἐμφανίσεως τῶν Μάγων οἱ δποῖοι ἔζητοῦσαν νὰ μάθουν ποῦ ἔγεννήθη ὁ Ἰησοῦς, ἀποδεικνύει τὴν πεποίθησιν ποὺ εἶχαν οἱ ἔθνικοὶ εἰς τὰς περὶ τοῦ ἀναμενομένου «ἀγαθοῦ ἀνακτος» χρησμολογίας. Δὲν σκοπεύομεν νὰ ἔκταθῶμεν ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ μὲ τὸ δποῖον ἀλλως τε, σχετικὰ εἴπομεν ἡδη εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ βιβλίου μας τούτου. Τονίζομεν μόνον ὅτι ἀν αἱ χρησμολογίαι τῶν ἔθνικῶν δὲν εἶνε ἐπαρκῶς σαφεῖς, αἱ ἐπαγγελίαι ὅμως τῶν προφητῶν τοῦ Ἰσραὴλ εἶνε σαφέσταται διὰ τὴν ἔλευσιν τοῦ Ἰησοῦ, τὴν Σταύρωσιν, τὴν Ἀνάστασιν, τὴν δημιουργίαν τέλος νέας ζωῆς διὰ τῆς Ἐκκλησίας τὴν δποίαν ὁ Κύριος ἐθειελίωσεν. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι οἱ Ἰσραηλῖται, τελοῦντες ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ρωμαίων, παρεξήγησαν τὰς προφητείας καὶ ἐβάσισαν τὴν μεσσιανικὴν ἰδέαν εἰς τὴν ἀντίληψιν ὅτι ὁ Μεσσίας, ὁ Χριστὸς ὅπως τὸν ἀναφέρουν ρητῶς οἱ προφῆται, θὰ ἦτο ἐνας κοσμικὸς ἀρχων ἐκ τοῦ γένους τοῦ μεγάλου βασιλέως των Δαυὶδ ὁ δποῖος θὰ τοὺς ἔλευθέρωνεν ἀπὸ τὸν ξένον ζυγόν. Αἱ προφητεῖαι ἐν τούτοις εἶνε σαφεῖς καὶ δεικνύουσν καθαρὰ ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ βασιλείας τῶν Ἰουδαίων ἡ δποία, ὅπως ὅλαι αἱ βασιλεῖαι τοῦ κόσμου τούτου, θὰ ἐτελείωνε κάποτε, ἀλλὰ περὶ βασιλείας τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὅλων τῶν ἀνθρώπων ἡ δποία θὰ εἶναι αἰωνία, δὲν θὰ τελειώσῃ ποτέ. διότι εἶναι πνευματική. Ὁ προφητάνας Δαυὶδ λέγει εἰς τὸν 71ον ψαλμόν: «Ἐσται τὸ ὄνομα Αὐτοῦ εἰς τοὺς

αἰῶνας πρὸ τοῦ ἡλίου (καὶ ἀφοῦ παύσῃ νὰ ὑπάρχῃ ἥλιος) διαμενεῖ τὸ ὄνομα Αὐτοῦ. Καὶ εὐλογηθήσονται ἐν Αὐτῷ πᾶσαι αἱ Φυλαὶ τῆς γῆς. Πάντα τὰ ἔθνη η μακαριοῦσιν Αὐτόν».

Καὶ εἰς τὸν 109ον ψαλμὸν ἔξηγετο ποῖος εἶναι Αὐτὸς τοῦ ὅποίον ἡ βασιλεία θὰ εἶναι αἰωνία: «Ἐπεν δὲ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου. Καθου ἐκ δεξιῶν μου..»² Αποκαλεῖ τὸν ἀναμενόμενον Χριστὸν Κύριόν του, καθήμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ, ταυτιζόμενον δηλαδὴ μὲ τὸν Θεόν, ἀφοῦ καὶ Αὐτὸς εἶναι, ὅπως δὲ Θεός, Κύριος. «Ομιλεῖ δὲ ἐτοι δ Δαυὶδ περὶ τοῦ Κυρίου, χίλια χρόνια ποὺν δὲ Κύριος ἐμφανισθῇ εἰς τὸν κόσμον ὡς «παῖς Ἐβραῖος». Ο μεγαλόπνοος προφήτης Ἡσαΐας (ὄγδοος περίπου αἰώνι πρὸ Χριστοῦ) ἀφοῦ εἴπει δὲ «Παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱὸν καὶ κληθήσεται τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουὴλ», λέγει κατόπιν διὰ τὸ Παιδίον δὲ θὰ εἶναι «Θαυμαστὸς Σύμβουλος, Θεὸς ἴσχυρός, πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἀρχων εἰρήνης». Ομιλεῖ διὰ τὴν Νέαν Ζωὴν ποὺ θὰ ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον χάρις εἰς τὸ Θεϊκὸ αὐτὸ Παιδί (δὲ λῦκος θέλει συγκατοικεῖ μετὰ τοῦ ἀρνίου, ή λεοπάρδαλις θέλει ἀναπαύεσθαι μετὰ τοῦ ἔριφίου, δὲ μύσχος καὶ δὲ σκύμνος καὶ τὰ σιτευτὰ θὰ ζῶσιν δμοῦ καὶ μικρὸν παιδίον θέλει ὅδηγετο αὐτά). Προφητεύει τὸ μαρτύριον τοῦ Κυρίου (τὸν νῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ραπίσματα... ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἥχθη...) καὶ τὴν ταφήν Του (καὶ δὲ τάφος Αὐτοῦ ὠρίσθη μετὰ τῶν κακούργων) ἀλλὰ καὶ τὴν Ἀνάστασιν τὴν προφητεύει ἐπίσης μὲ τὰ ποιητικὰ αὐτὰ λόγια: «Ἐξεγέρθητι, φωτίζου Ἱερουσαλήμ. Ἡλθε γάρ σου τὸ φῶς καὶ ή δόξα Κυρίου ἐπὶ σὲ ἀνέτειλεν. Οτι ίδοὺ σκότος καλύψει τὴν γῆν καὶ ζόφος τὰ ζήνη ἐπὶ δὲ σὲ ἀνατελεῖ Κύριος καὶ ή δόξα αὐτοῦ ἐπὶ σὲ φανήσεται. Καὶ ἔθνη ἐλεύσονται εἰς τὸ φῶς σου καὶ βασιλεῖς εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς ἀνατολῆς σου». Ακόμη δὲ σαφέστερος, εἰς τὴν προφητείαν τῆς Ἀναστάσεως, εἶναι δὲ Ζαχαρίας (έκτος περίπου αἰώνι πρὸ Χριστοῦ) διαν λέγη: «Ἐσται μία ἡμέρα γνωστὴ τῷ Κυρίῳ, οὔτε ἥμέρα οὔτε νύξ. Καὶ πρὸς ἐσπέραν
ξεσταὶ φῶς». Εἶναι τὸ φῶς ποὺ πηγάζει ἐκ τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου καὶ ποὺ ή Ἐκκλησία μᾶς προσκαλεῖ νὰ

ΐδωμεν «³Ανάστασιν Χριστοῦ θεασάμενοι, προσκυνήσωμεν ὄγιον Κύριον ⁴Ιησοῦν τὸν μόνον ἀναμάρτητον». Δηλαδή, πρέπει νὰ αἰσθανθοῦμε τὴν δύναμιν τοῦ θαύματος τῆς ⁵Αναστάσεως, πρέπει ήδύναμις αὕτη νὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἐντός μας διὰ νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν Νέαν Ζωῆν. Μόνον ὅποιος δὲν πιστεῖ εἰς τὴν ὑπαρξίαν Θεοῦ καὶ εἰς τὴν ὑπαρξίαν πνεύματος ἐν τῷ ἀνθρώπῳ —παρατησεὶ ὁρθότατα δ Μακ. ⁶Αρχιεπίσκοπος ⁷Αθηνῶν κ. Χρυσόστομος—δύναται νὰ ἀμφιβάλῃ περὶ τοῦ γεγονότος τῆς ⁸Αναστάσεως. ⁹Η χριστιανικὴ ὅμως πίστις δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἀπλῶς ἀληθεία ἀλλὰ πρέπει νὰ εἶναι καὶ ζωὴ. ¹⁰Ἐπομένως καὶ ἡ ¹¹Ανάστασις τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀντικείμενον πίστεως, προσλαμβάνει πραγματικὴν ἀξίαν ὅταν ἔκδηλοῦται ἐν τῇ ζωῇ. Διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν ¹²Ανάστασιν τοῦ Χριστοῦ ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου καὶ γενικῶς ἡ ζωὴ τοῦ κόσμου προσλαμβάνει τὴν ἀληθῆ ἔννοιάν της, ἀποκτᾷ τὸ ἀληθὲς περιεχόμενόν της, ἀναγνωρίζει τὸν γνήσιον σκοπὸν καὶ τὸν προορισμόν της.

¹ **Ἡ ἡμέρα
τῆς Πεντηκοστῆς.
Ἡ ἰδρυτικὴ πρᾶξις
τῆς Ἐκκλησίας
τοῦ Χριστοῦ.**

² Απὸ ὅσα εἴπαμε εἰς τὸ περὶ Προνοίας τῆς Πεντηκοστῆς. τοῦ Θεοῦ κεφάλαιον (τὸ τέταρτον κεφάλαιον τοῦ βιβλίου τούτου) προκύπτει ὅτι τὸ κακὸν ἐγεννήθη εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν ἐπαναστατικὴν προσπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου ὅπως ουθεὶς τὰ καθ' ἑαυτὸν αὐθαιρέτως (ὅχι σύμφωνα μὲ τὸν ἥθικὸν νόμον τοῦ Θεοῦ) καὶ ἀσχέτως πρὸς τὸν Θεόν. ³Ο

Υἱὸς ὅμως τοῦ Θεοῦ, ἐνσαρκωθεὶς καὶ ζήσας μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὡς ταπεινὸς ἀνθρωπός, κατήγαγε πλήρη νίκην κατὰ τοῦ βασιλεύοντος ἐν τῷ κόσμῳ κακοῦ καὶ κυριολεκτικῶς κατήργησε τὸν Θάνατον. «⁴Ωσπερ ἐν τῷ ⁵Αδὰμ—λέγει δ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρώτην πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν τοῦ—πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὗτοι καὶ ἐν τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται».

⁶Ως μέσον ἐνώσεως μας μαζῇ Του, κατέλιπεν ὁ Κύριος τὸ Μυστήριον τῆς Θείας Εὐχαριστίας διὰ τοῦ ὅποιου καθίσταται προσιτὴ καὶ εἰς τὰς ἔξωτερικὰς αἰσθήσεις τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀνέκφραστος Θεία Δύναμις. Εἰς τὸ Μυστήριον αὐτὸν ἀναφέρεται ὁ

ἄγιος Ἱγνάτιος Ἀντιοχείας ὅταν λέγῃ: «Ἐγὼ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐν σαρκὶ Αὐτὸν οἶδα καὶ πιστεύω ὅντα». Διὰ τῆς Θείας Μεταλήψεως γινόμεθα μέτοχοι τῆς ὑποστάσεως τοῦ Χριστοῦ, ἐνούμεθα μὲ τὸν Χριστὸν εἰς ἀνάστασιν καὶ αἰώνιαν ζωήν. Τότε δὲν φοβούμεθα καὶ ἡμεῖς τὸν Θάνατον, δπως τὸν κατεφρόνησαν οἱ ἀπόστολοι καὶ αἱ μυριάδες τῶν μαρτύρων «καὶ εὑρέθησαν ὑπὲρ Θάνατον» δπως ἔλεγεν ὁ Ἰδιος ἄγιος Ἱγνάτιος ὅταν ἔβαδιζε πρὸς τὸ μαρτύριον.

Ἐπὶ τοῦ γεγονότος λοιπὸν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἐθεμελιώθη, κατὰ τὰ ὡς ἀνω ἐκτεθέντα, ἡ Ἑκκλησία Του. Πολλοὶ ἔχουν περιγράψη τὰ πρῶτα βῆματα τῆς νεοπαγοῦς Ἑκκλησίας, τὰ χλονισμένα καὶ φοβισμένα βῆματα, ποὺ ἀρχισαν ἀπὸ τὴν ἐπαύριον τῆς ἡμέρας τῆς εἰς τὸν Οὐρανοὺς ἀναλήψεως τοῦ Ἰδρυτοῦ τῆς. Οἱ τρομοκρατημένοι μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἔλαβαν διὰ πρώτην φορᾶν θάρρος, ἔγιναν ἄλλοι ἀνίδιωποι, ἀπὸ τότε ποὺ ἀντίκρυσαν τὸν Θεῖον Διδάσκαλον ἀληθινὰ ἀναστημένον ἐκ νεκρῶν. Ἐλαβαν δικαιολογετικῶς τὴν Θείαν Δύναμιν καὶ εὑρέθησαν «ὑπὲρ Θάνατον» ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς, δπότε ἐπεφοίτησε τὸ Ἀγιον Πνεῦμα εἰς τὸν συνηγμένους «διδυμοθυμαδὸν ἐπὶ τὸ αὐτὸν» εἰς τὸ ὑπερῷον ἐνὸς σπιτιοῦ τῆς Ἱερουσαλήμ. Τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας τῆς Πεντηκοστῆς τ' ἀναφερόμενα εἰς τὸ Β' Κεφάλαιον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων ἀποτελοῦν τὴν ἰδουτικήν, τρόπον τινά, πρᾶξιν τῆς Ἑκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Εἴπα ὅτι πολλοὶ ἔχουν περιγράψη τὰ πρῶτα βῆματα τῆς νεοπαγοῦς Ἑκκλησίας. Ἄσ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ προσθέσω ὅτι περισσότερον ἀπὸ δλας τὰς περιγραφὰς ποὺ ἔχω διαβάση μοῦ ἀρέσει ἐκείνη τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαντσόνι (1785—1873), ποὺ ἀρχίζει μὲ τοὺς στίχους:

Madre dei Santi, immagine
della Città superna

(Μητέρα τῶν Ἅγιων, Ἐσὺ
ποὺ εἰκονίζεις τὴν ὑπερκόσμια πόλι...)

Ο μεγάλος πεζογράφος, ὁ συγγραφεὺς τῶν *Promessi Sposi* (Ιστορία δύο μελλονύμφων) εἶναι κατὰ τὴν γνώμην ἐνὸς μεγά-

λου σοφοῦ καὶ ἔξαιρετικοῦ διανοουμένου, τοῦ σημερινοῦ. Ήπάτα Πίου ΙΑ' ὁ μεγαλείτερος συγγραφεὺς καὶ ὁ μεγαλείτερος ποιητὴς τῆς Ἰταλίας μετὰ τὸν Δάντην. Εἰς τὸ ποίημα του «ἡ Πεντηκοστὴ» ὁ Ἀλέξανδρος Μαντσόνι ἀποτείνεται πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἔρωτα: «Ποῦ ἡσουν, ποτὲ σκοτεινὴ γωνιὰ σ' ἐφιλοξενοῦσε τὴν ἡμέραν ποῦ Ἐκένος (ὁ Χριστὸς) κρατῶντας στὸ χέρι τὸ τίμημα τῆς συγγνώμης ἀνέβανεν ἀπὸ τὰ σκοτάδια τοῦ κόσμου εἰς τὸν ὄλοφωτο Θρόνο τὸν Θεϊκό;» (Dov' eri mai, qual angolo—Ti raccogliea masente— quand' Egli in man recandosi—il prezzo del perdono—da questa polvē al trono—del Genitor sali?) Καὶ δίδει ὁ ἕδιος τὴν ἀπάντησιν:

«Ἄγουπνοῦσες διαρκῶς ἀπὸ τὸν φόβο σου—αἰσθανόσουν τὸν ἑαυτόν σου μόνο ὅταν σὲ ἔφχνοῦσαν οἱ ἄνθρωποι, ἔμενες κλεισμένη μέσα σὲ τέσσαρες τοῖχους ἕως ὃτου ἔξημέρωσεν ἡ μεγάλη ἡμέρα», ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς (In tuo terror sol vigil—sol nell' oblio secura stavi in riposte mura—fino a quel sacro di...) «Ἐπέρασαν—συνεχίζει ὁ ποιητὴς—ἀπὸ τότε τόσοι αἰῶνες καὶ σὺ διαρκῶς ὑπὸ φέρεις. στρατεύεσαι καὶ πάλωνεις τὴν κυριαρχίαν σου ἀπὸ τὴν μιὰ θάλασσα ἕως τὴν ἄλλη». (Tu che da tanti secoli—soffri combatti e preghi—che le tue tende spieghi—dall' uno all' altro mar).

Μέσα εἰς τοὺς διλίγοντες αὐτοὺς στίχους, ποὺ ζημιώνονται σημαντικὰ ἀπὸ τὴν πρώτην πεζὴ μετάφρασιν, περικλείεται ἡ πλέον εὔγλωττος ἔξιστόρησις τοῦ Θριάμβου τῆς ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Ἡ νεογέννητος ἐκκλησία προσηύχετο καὶ ἡ προσευχὴ ἔμεινεν ἔκτοτε τὸ κυριώτερον ἐκ τῶν καθηκόντων της. Συνάμα ὅμως προητοιμάζετο διότι εἶχε πλήρη ἐπίγνωσιν τοῦ μεγαλειώδους προορισμοῦ της. Καὶ ἥλθεν ἡ ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς μὲ κύριον θαυμαστὸν ἀποτέλεσμα τὴν ἐσωτερικὴν ἀναγέννησιν την ἡσιν τῶν ἀποστόλων οἵ δποῖοι, χάρις εἰς τὴν ἐπιφοίτησιν τοῦ Ἅγίου Πνεύματος, ἔγιναν κυριοκεκτικῶς ἄλλοι ἄνθρωποι. Οἱ ἀξεστοὶ ἕως τότε ἀλιεῖς «ἐκόλλησαν εἰς τὸν τοῖχον» τοὺς «πολυφθόγγους οἵτορας» καὶ τοὺς κατέστησαν «ῶς ἵχθυας, ἀφώ-

νους». Απέδειξαν τοὺς «φιλοσόφους ἀσόφους» καὶ τοὺς «τεχνολόγους ἀλόγους». Διέσπασαν «τὰς πλοκὰς τῶν Ἀθηναίων». Καὶ μυριάδες κατόπιν χριστιανῶν ποὺ χάρις εἶς τὸ κήρυγμά των, ἐπιστευσαν εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Κυρίου, μὲ μόνον τὸ δπλον τῆς πίστεως—ὅπως λέγει δὲ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Ἐβραίους ἐπιστολήν του—«κατηγωνίσαντο βασιλείας... ἔφραξαν στόματα λεόντων, ἔσβυσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα μαχαιρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας, ἐγεννήθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς ἔκλιναν ἄλλοτρίων». Ἡ πίστις δὲν ἀρκεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν. Τὶ τὸ ὕφελος—λέγει ἔνας ἄλλος ἀπόστολος, δὲ ἀδελφόθεος Ἰάκωβος εἰς τὴν καθολικὴν ἐπιστολήν του—ἐὰν πίστιν λέγῃ τις ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; κατὰ τί εἶναι σπουδῶν νὰ πιστεύῃς δὲ «ὁ Θεὸς Εἰς ἐστι;» καλῶς ποιεῖς καλὰ κάμνεις καὶ τὸ πιστεύεις ἀλλὰ δὲν κάμνεις τίποτε τὸ ἔξαιρετικὸν διότι καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ φρίττουσιν. Δεῖξε λοιπὸν τὴν πίστιν σου μὲ τὰ ἔργα σου, διότι χωρὶς τὰ ἔργα ἡ πίστις εἶναι νεκρά. Τὰ δὲ ἔργα αὐτὰ πρέπει νὰ εἶναι ἔργα ἀγάπης, «Ἐὰν—λέγει πάλιν δὲ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρώτην πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν του—ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἢ χῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. Καὶ ἀν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν ὥστε ὅρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμί. Καὶ ἐὰν ψωμίζω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμα μου ἵνα καυθίσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὁφελοῦμαι». Αὗτὸς εἶναι τὸ κήρυγμα ποὺ ἐνέπνευσεν εἰς τὸν Παῦλον τὸ ἴδιον Ἀγιον Πνεῦμα ποὺ κατῆλθε τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς ἐπὶ τοὺς συνηγμένους εἰς τὸ ὑπερῷον μαθητὰς καὶ ἐπέτυχε τὴν ἐσωτερικήν των ἀνανέωσιν καὶ τοὺς ἔκαμεν ἄλλους ἀνθρώπους. Διότι τὸ Πνεῦμα δὲν κατῆλθεν ἐπὶ τὴν Ἐκκλησίαν μόνον τὴν ἡμέραν Ἀκείνην, οὔτε κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ζωῆς της. Μένει εἰς τὴν Ἐκκλησίαν πάντοτε, εὑρίσκεται καὶ σῆμα μέσα εἰς τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς πιστούς της καὶ τὸν ἀνακαίνει καὶ τὸν κάμνει «ἄλλον ἀνθρώπον». Πῶς νὰ μὴ θαυμάσῃ

κανεὶς —διὸ ἐπιτραπῇ τὸ κάπως δὲνύμωδον σχῆμα τοῦ λόγου— αὐτοὺς ποῦ ἀρνοῦνται σήμερα τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ; Πῶς ἔνας νεκρὸς θὰ εἰμποροῦσε νὰ γίνῃ ἡ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος; Ἐλλος ὁ Χριστὸς οὗτος καὶ βασιλεύει εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας. Τὸ βεβαιώνουν οἱ αὐτόπται μάρτυρες τῆς Ἀναστάσεως, τὸ διαπιστώνομεν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι καθημερινῶς διάτι ὁ κόσμος ὅλος οὗτος τὴν Νέαν Ζωὴν ποῦτοῦ ἔδωσεν ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου. Δισεκατομμύρια ἀνθρωπίνων ὑπάρξεων, ἐπὶ τόσους τώρα αἰῶνας εὑρῆκαν χάρις εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Χριστὸν τὴν δύναμιν νὰ ζήσουν ώραια καὶ νὰ δράσουν ἐπωφελῶς. Μεγάλοι πασίγνωστοι σοφοί καὶ ἀσήμαντοι ἀγνωστοί ἀνθρωποι, ὑπῆρξαν καὶ εἶναι ἀφοσιωμένοι διπάδοι Του. Εἰμποροῦμε εἰς πᾶσαν στιγμὴν νὰ Τὸν εῦρωμεν καὶ νὰ Τὸν ἀκολουθήσωμεν ὅπως, ἀπὸ τὴν θερμότητα ποὺ ἔκπεμπουν, εὑρίσκομεν τὰ φωτεινὰ ἔκεινα κέντρα τῶν δυοίων ἡ ἀκτινοβολία ἔχει ἀποκρυβῆ προσωρινῶς.

Οἱ δύο πόλοι τῆς Ἐκκλησίας   ‘Ἐφ’ ὅσον δύμως ἀσχολούμεθα ἀκόμη μὲ τὴν πρώτην χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν δὲν πρέπει νὰ ἔχονται διὰ τοὺς δύο πόλοι της ὑπῆρξαν οἱ δύο μεγάλοι ἀπόστολοι, Πέτρος καὶ Παῦλος. Ἡ μορφὴ ἴδιως τοῦ Παύλου ἐπιβάλλεται μὲ τὸν δλόφωτον δύκον της—δύκον ἥθικὸν—εἰς τοὺς μελετητὰς ὅχι μόνον τῆς πρώτης χριστιανικῆς ἐποχῆς ἀλλὰ καὶ δλῶν τῶν ἐποχῶν. Ἡ ἐξάπλωσις τοῦ Χριστιανισμοῦ εἶναι ἔργον τοῦ Παύλου, τόσον ὡστε νὰ φθάσουν μερικοὶ ἵστορικοὶ μέχρι τῆς ὑπερβολῆς νὰ ποῦν διὰ τοὺς χρόνους ἔκείνους ὃ Παῦλος εἶναι ἡ κυριαρχοῦσα φυσιογνωμία καὶ ὃ Ἰησοῦς ἔρχεται εἰς δευτέραν μοῖραν. Ἡ ἀλήθεια εἶναι—καὶ ἔχει ἀποδειχθῆ πλέον αὐτὸ διπὸ τὴν ἀμερόληπτον ἔρευναν—διὰ τοῦ Παύλου ὑπῆρξε μεγάλος ὡς μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸ μεγαλεῖον του ἀντανακλᾶ εἰς τὸν Διδάσκαλον ἀπὸ τὸν δύοιον ἐνεπνέετο. Ἡ μεταστροφὴ τοῦ Παύλου ποὺ ἀπὸ σφοδρότατος πολέμιος ἔγινε δὲν ἔνθουσιωδέστερος κῆρυξ τοῦ Χριστιανισμοῦ θεωρεῖται δικαίως ὡς ἐν ἀπὸ τὰ μεγαλείτερα ψυχολογικὰ γεγονότα ἐξ ὅσων λαϊκή Ἀπολογητικὴ